

УВАГА!

Це важливо для науковців та видавців наукової періодики

МОН України пропонує для обговорення громадськості порівняльну [таблицю](#) до проекту наказу «Про внесення змін до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затверджений наказом МОН від 15 січня 2018 року № 32».

В рамках обговорення надаємо пропозиції для внесення змін на основі аргументації щодо суті зауважень до них.

Ознайомтеся і не промовчіть, бо це саме Ви маєте право вирішувати своє майбутнє!

Ми вважаємо, що потребують виправлення:

п. 6.7 Порівняльної таблиці. Речення 1

Існуючий варіант:

«редакційна колегія видання повинна містити не менше п'яти вчених, що мають науковий ступінь та здійснюють дослідження за заявленими спеціальностями.»

Зауваження та його обґрунтування:

не є аргументованою кількість «п'ять». Вочевидь, якщо кількість обов'язково має бути не парною, то мінімумом, що є необхідним, має бути «три». Вважаємо, що якщо мова йде про професіоналів-експертів в своїй галузі знань (за спеціальністю), то такий склад в змозі дійти висновку щодо наукової якості журнального контенту. Існуючий світовий досвід (загальна світова практика): якість дисертаційних досліджень оцінюють саме три експерти.

Варіант, що пропонується:

редакційна колегія видання повинна містити не менше **трьох** вчених, що мають науковий ступінь та здійснюють дослідження за заявленими спеціальностями.

п. 6.7 Порівняльної таблиці. Критерій 2:

Існуючий варіант:

«...наявність монографії (або двох розділів у колективних монографіях), виданої(их) за останні 10 років видавництвом(ами), перелік яких (додаток 1) затверджується МОН і переглядається один раз на три роки на основі пропозицій Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій упродовж першого кварталу поточного року перегляду;»

Зауваження та його обґрунтування:

Не є обґрунтованим перелік видавництв. В разі, якщо нав'язується цілком конкретний перелік (навіть незважаючи на наявність інших альтернатив – критерії 1, 3, 4 п. 6.7.), порушується принцип демократичного вибору для науковців. Зокрема, мова йде про можливість вибору видавця з мінімальними вимогами щодо вартості видавничих послуг. До того ж, в даному разі така вимога не сприяє підтримці вітчизняного наукового видавця. Останнє особливо важливо, бо закордонні видавці частіше за усе забирають авторські права, тобто при виданні монографії, яку створив український науковець, права власності на інтелектуальну працю «спливають» за кордон.

Варіант, що пропонується:

Виключити цей критерій.

Як альтернатива виключенню може бути лише:

- повне прозоре обґрунтування доцільності для українських авторів монографій обираючи того чи іншого видавця з цього переліку (Додаток 1), зокрема з наведенням вимог до авторів монографій стосовно оформлення, представлення, вартості, прав інтелектуальної власності (авторських прав), які висуваються кожним видавцем цього переліку,
- зміни терміну перегляду – замість «переглядається один раз на три роки» викласти в такій редакції: з трьох років на «та оновлюється на постійній основі».

п.13 Порівняльної таблиці

Існуючий варіант:

«Черговий моніторинг кожного видання проводиться щорічно. Позачерговий моніторинг проводиться за наявності обґрунтованої інформації або звернення щодо дотримання виданням вимог МОН. За результатами моніторингу видання може залишитися у відповідній категорії, бути переведеним в іншу категорію або виключеним з Переліку, про що МОН інформує на офіційному web-сайті.»

Зауваження та його обґрунтування:

1. Незрозуміле визначення «за наявності обґрунтованої інформації». Відсутність конкретизації стосовно цього не дозволяє зрозуміти, яка саме інформація є суттєвою (може бути представлено в МОН) для ініціювання позачергового моніторингу.
2. Незрозуміле визначення «звернення щодо дотримання виданням вимог МОН». Таке визначення передбачає можливість анонімних звернень. Але якщо редакція журналу проводить принципову політику щодо якості наукових публікацій, яка передбачає жорстке рецензування і, як наслідок, великий відсоток відмов в опублікуванні, кількість таких анонімних звернень від незадоволених авторів може бути надто великою. Це не буде сприятиме розвитку видання, бо редакції фактично стануть залежними від зовнішніх думок (відгуків).
3. Рішення МОН «видання може бути переведеним в іншу категорію або виключеним з Переліку», про що МОН інформує на офіційному web-сайті» порушує права видавця (редакції), бо не передбачає терміну виправлення помилок. Навіть провідні наукометричні бази даних світу Scopus, Web of Science в разі виявлення порушень з боку видання, спочатку попереджає видавця (редакцію) про наявність порушень, що виявлені, офіційним листом та надає термін для їх усунення. І вже тільки після цього приймає рішення.
4. Варіант оприлюднення рішення про переведення в іншу категорію або виключення з Переліку «на офіційному web-сайті» порушує права видавця (редакції), бо замість того, щоб спокійно працювати, він вимушений кожного дня моніторити інформацію на сайті МОН про свої видання, витрачаючи час на пошуки. До того ж, це може розглядатися як механізм штучного завищення показників сайту МОН.

Варіант, що пропонується:

1. Потребує конкретизації, яка саме інформація є необхідною та достатньою для ініціювання позачергового моніторингу.
2. Звернення щодо дотримання виданням вимог МОН для ініціювання позачергового моніторингу має містити обов'язкові дані, що дозволяють:
 - однозначно ідентифікувати ситуацію, за якою зніщується звернення, в разі, якщо воно є анонімним,
 - пункт, за яким вбачається порушення,

– аргументи відносно того, чому це може вважатися за порушення.

Якщо на адресу МОН надходить відповідна заява, копія її має бути відправлена на офіційну адресу редакції, а МОН не починає позачергову перевірку за відсутністю офіційної відповіді від редакції щодо претензії. Відповідь редакції має бути зроблена протягом не пізніше 3 місяців з моменту отримання копії заяви (звернення), кінцевою датою вважається дата відправки відповіді на офіційну адресу МОН (електронну та поштову). Такий термін є обґрунтований тим, що він є мінімально необхідним для проведення якісного розслідування за зверненням з боку видавця (редакції).

Якщо протягом цього терміну відповідь від редакції не надійшла, МОН може розглядати звернення відповідно до свого регламенту.

Тобто:

– анонімність звернення в контексті неможливості ідентифікації ситуації, не припустима,

– попередня відповідь редакції на претензію є обов'язковою для ініціювання позачергового моніторингу за умови дотримання редакцією визначеного терміну підготовки відповіді.

3. В разі, коли відповідь видавця (редакції) є незадовільною, та певні порушення дійсно визначені як такі, що мають систематичний характер, їй надається термін 1 рік для виправлення. Після цього МОН розглядає ступінь виправлення порушень та приймає одне з остаточних рішень: «залишитися у відповідній категорії, бути переведеним в іншу категорію або виключеним з Переліку, про що МОН буде інформувати на офіційному web-сайті».

4. Повідомлення про переведення в іншу категорію або виключення з Переліку має бути зроблено надсиланням офіційного листа на електронну адресу видавця (редакції) не пізніше ніж в термін, що відповідає випуску не менше двох поточних номерів видання, але не більш ніж 1 рік.

п. 14 Порівняльної таблиці.

Існуючий варіант:

«Наукове фахове видання категорії «Б» виключається з Переліку за рішенням МОН у разі виявлення порушень вимог, передбачених одним із підпунктів 1-7 пункту 6 цього Порядку.»

Зауваження та його обґрунтування:

Претензія аналогічна до тієї, що зроблено для п. 13. Зокрема, порушуються права видавця (редакції), бо не передбачено терміну виправлення помилок. Навіть провідні наукометричні бази даних світу Scopus, Web of Science в разі виявлення порушень з боку видання, спочатку попереджає видавця (редакцію) про наявність порушень, що виявлені, офіційним листом та надає термін для їх усунення. І вже тільки після цього приймає рішення.

Варіант, що пропонується:

Наукове фахове видання категорії «Б» виключається з Переліку за рішенням МОН у разі виявлення порушень вимог, передбачених одним із підпунктів 1-7 пункту 6 цього Порядку, лише за наступних умов:

– якщо ці порушення мають систематичний характер і він є доведеним,

– після виявлення та доведення порушення видавець (редакція) не усуває їх в термін 1 рік.

Виключення складає ситуація, коли усунення передбачає реалізацію процедур, що не залежать від видавця, наприклад, державну перереєстрацію і т. п.

п. 15 Порівняльної таблиці.

Існуючий варіант:

«Голова та члени редакційної колегії несуть академічну відповідальність за порушення академічної доброчесності.»

Зауваження та його обґрунтування:

Голова та члени редакційної колегії переважно не є штатними працівниками видавця, а їх участь в складі редакційної колегії наукового журналу є їх особистим волевиявленням та здійснюється виключно на альтруїстичній основі. В їх обов'язки не входить проведення багатьох видів видавничої роботи, що мають безпосереднє відношення до поняття «академічна доброчесність», зокрема: перевірка рукописів на плагіат, листування з авторами публікацій, контроль етичних норм спілкування усіх учасників видавничого процесу: авторів, рецензентів, редакторів і т. д.. Навіть в разі, якщо член редколегії був рецензентом певної статті чи декількох статей, він не може відповідати за інші статті. Тому немає підстав покладати будь-яку відповідальність за порушення академічної доброчесності на членів редакційної колегії.

Контроль за відповідністю усім поняттям академічної доброчесності, що визначаються відповідно до Ст. 42 ЗУ Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII, знаходиться виключно в сфері діяльності видавця наукової періодики.

Немає також підстав для використання терміну «академічна відповідальність» в розумінні наслідків за порушення норм академічної доброчесності, бо згідно до п. 7. Ст. 42 ЗУ Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII, «Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності» (https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm). Згідно п. 9 цього ж Закону, «Форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами».

Тобто, перш ніж покладати академічну відповідальність, треба спочатку прийняти відповідні Закони.

Тому немає будь-яких підстав покладати відповідальність за академічну доброчесність на членів редакційної колегії, а також використовувати поняття «академічна відповідальність» в розумінні наслідків за порушення норм академічної доброчесності.

Варіант, що пропонується:

Замінити об'єкт відповідальності за порушення академічної доброчесності з «Голова та члени редакційної колегії» на «видавець». З урахуванням цього п. 15. викласти в такій трактовці:

Видавець наукового видання несе відповідальність за порушення академічної доброчесності відповідно до загальноприйнятих світових норм в сфері видання наукової періодики.

Стосовно інших пунктів Порівняльної таблиці зауважень немає.

Окремо хочемо визначити позиції, за якими виступаємо на повну підтримку змін, що пропонуються МОН, з додатковою аргументацією:

Ми підтримуємо:

1. Виключення категорії «В» для наукових журналів та класифікацію за двома категоріями: «А» для журналів, які входять в Scopus і Web of Science, і «Б» для журналів, які відповідають Порядку формування Переліку, але не входять в Scopus і Web of Science (п. 6 Порівняльної таблиці).

Наша аргументація.

Зважаючи на актуальність інтеграції українських наукових видань до світових ресурсів наукової періодики (наукометричних баз даних, репозитаріїв, бібліотек і т. і.), важлива повна відповідність їх до світових норм.

2. ISSN-номер повинен бути підтверджений на веб-сайті Міжнародного центру ISSN (п. 6.2 Порівняльної таблиці).

Наша аргументація.

Наявність цього номеру є обов'язковим для ідентифікації наукового видання, тому дійсне його існування у видання має бути офіційно підтверджено, а прозорість в частині підтвердження має бути абсолютною.

3. Наявність активного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier) у кожному опублікованому матеріалі наукового характеру (п. 6.3 Порівняльної таблиці).

Наша аргументація.

Це важливо, бо активний DOI стовідсотково ідентифікує статтю.

4. На сайті видання повинні бути вказані спеціальності, за якими видаються статті, а також вказані вимоги, умови оплати і інші пункти, що стосуються редакційної колегії і публікаційній політики видання (п. 6.4 Порівняльної таблиці).

Наша аргументація.

Це важливо, бо дані вимоги відповідають типовим вимогам щодо експертного оцінювання наукових видань світовими ресурсами наукової періодики

5. Для забезпечення якісного незалежного рецензування поданих для публікації матеріалів залучаються вчені, які мають науковий ступінь та здійснюють дослідження за спеціальністю, що відповідає тематиці поданого для публікації матеріалу, і є авторами (співавторами) загальною кількістю не менше трьох наукових публікацій за відповідною спеціальністю, оприлюднених упродовж останніх п'яти років (п. 6.6 Порівняльної таблиці).

Наша аргументація.

Це є важливим, бо до рецензування мають залучатися лише фахівці за напрямом статті, які особисто та на неперервній основі займаються науковими дослідженнями та публікують їх результати. Тобто дана вимога відповідає поняттю «граючий тренер», що особливо важливо саме в науковій спільноті, бо рецензування будь-якої статті потребує від рецензента наявності особистого досвіду, знання реального стану проблематики за своїм напрямом, володіння сучасними знаннями в частині методики проведення сучасних досліджень.